

УДК 378.01

ПРИЧИНИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ФІЛОСОФСЬКОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ЗАПИТІВ РИНКУ ПРАЦІ

Туренко В.Е., Соболев Т.В., Ярмоліцька Н.В.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

У статті детально аналізуються ключові причини модернізації вітчизняної філософської освіти – історичні, законодавчі, соціально-економічні. Досліджується, що основною історичною причиною даного процесу в освітньому просторі є те, що попри наявні вітчизняні ґрунтовні та оригінальні наукові студії філософській царині, все ж ще присутній брак фахової культури, знань, здатності та смаку до дослідницької діяльності. Водночас наголошується, що законодавчою основою модернізації філософської освіти в Україні є прийняття за останні роки ряд важливих Законів, які сприятимуть даному процесу. Висвітлюються детально основні уміння та навички, які згідно дослідників-футурологів, будуть у найближчому майбутньому найбільш конкурентними та важливими на ринку праці. Відповідно до цього, доводиться теза про те, що завдяки модернізації філософської освіти в Україні, випускник з даним фахом буде одним з найбільш актуальних на ринку праці.

Ключові слова: модернізація філософської освіти, вітчизняна філософська освіта, сучасний ринок праці, уміння, навички, здібності, конкурентоспроможність.

Постановка проблеми. Актуальність теми дослідження пов'язана з тим, що наразі у пострадянському суспільстві, особливо в українському присутня думка про вузький профіль фахівців з філософії та їх низьку конкурентну спроможність на сучасному ринку праці. Також щодо актуальності необхідно зазначити про процес глобалізації, потужного науково-технічного прогресу, що зумовлює зміни у розумінні навичок та вмій, які будуть особливо конкурентними у недалекому майбутньому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наразі в науковій літературі, як у вітчизняній, так і зарубіжній присутні дослідження В. Андрущенка, А. Бистрової, А. Бойко, Л. Губерського, В. Кременя, М. Ткачук та інших, що присвячені ролі, значенню та історії філософської освіти загалом і в Україні зокрема.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Слід зазначити, що хоча є певна кількість наукових студій, присвячених ана-

лізу історії, значення та сутності філософської освіти в Україні, однак можемо констатувати, що наразі відсутні наукові розвідки, які стосуються систематичного та комплексного дослідження причин модернізації вітчизняної філософської освіти та співвідношення з сучасними запитами на ринку праці.

Мета статті. Отже метою даної статті є цілісне дослідження причин модернізації філософської освіти в Україні та співвідношення філософської освіти з сучасними запитами умій та навичок на ринку праці.

Виклад основного матеріалу. Необхідність модернізації філософської освіти в Україні обумовлена багатьма факторами: соціальними, економічними, законодавчими та історичними.

Історичною основою оновлення вищої освіти з філософії є те, що наразі, як підкреслює М. Ткачук, «Попри всі зусилля й певні успіхи у розбудові філософської освіти і науки, які навряд чи можна заперечити, доброякісні продукти вітчиз-

няного «філософського виробника», не кажучи вже про злети творчої філософської думки, залишаються надто поодинокими на тлі неухильного зростання кількості дипломованих псевдонауковців і тих імітаційних та симулятивних процесів, що приховують брак фахової культури, знань, здатності та смаку до дослідницької діяльності. Ці процеси є переконливим свідченням того, що звичка до філософування «по-радянськи» виявилася міцнішою за прагнення до її подолання, і хоч би якими щирими були наміри дистанціюватися від нашого нещодавнього філософського минулого, воно підспудно присутнє у нашому філософському сьогодні» [1].

В свою чергу законодавчою підставою осучаснення підготовки фахівців з філософії у ВУЗах є те, що в останні роки Верховною Радою України були прийняті ряд законопроектів, які стосуються модернізації вітчизняної освіти і науки загалом. Серед них в контексті нашої проблематики слід відзначити наступні:

1) Закон України «Про вищу освіту» (від 01.07.2014 № 1556-VII зі змінами);

2) Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» (від 26.11.2015 № 848-VIII зі змінами);

3) Постанова Кабінету Міністрів від 15 квітня 2015 р. № 244 «Про утворення Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти»;

4) Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 266 «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти».

Економічними підставами модернізації вітчизняної філософської освіти можна назвати декілька. Серед них – це зміна пріоритетів стосовно якостей фахівців для роботодавців, перехід України до ринкової економіки; необхідність подолання небезпеки відставання країни від світових тенденцій економічного і суспільного розвитку; трансформація розуміння освіти як найважливішого чинника формування нової якості економіки і суспільства.

Соціальними причинами даного процесу у вітчизняній освіті можна виділити наступні:

I. прискорення темпів розвитку суспільства;

II. розширення можливостей політичного і соціального вибору, що викликає необхідність підвищення рівня готовності громадян до такого вибору;

III. перехід до постіндустріального, інформаційного суспільства, значне розширення масштабів міжкультурної взаємодії, в зв'язку з чим особливу важливість набувають фактори комунікабельності і толерантності;

IV. виникнення і зростання глобальних проблем, які можуть бути вирішені лише у результаті співробітництва в межах міжнародного співтовариства, що вимагає формування сучасного мислення у молодого покоління;

V. динамічний розвиток економіки, зростання конкуренції, скорочення сфери некваліфікованої і малокваліфікованої праці, глибокі структурні зміни в сфері зайнятості, що визначають постійну потребу у підвищенні професійної кваліфікації і перепідготовки працівників, зростанню їх професійної та академічної мобільності;

VI. зростання ролі людського капіталу, який в розвинених країнах становить 70-80 відсотків

національного багатства, що, в свою чергу, обумовлює інтенсивний, випереджальний розвиток освіти як молоді, так і дорослого населення.

Всі ці обставини та фактори і обумовлюють модернізацію філософської освіти і науки в Україні. Разом з тим, слід відзначити, що для оновлення навчально-методичної, наукової та інноваційної складових в контексті модернізації філософської освіти необхідно, на нашу думку, дослідити які ж особливо актуальними будуть навички для успіху в роботі в недалекому майбутньому.

Згідно дослідження американського Інституту майбутнього (**Future Work Skills 2020**) найбільш затребуваними спеціалістами на ринку праці будуть ті фахівці, які будуть володіти наступними навичками [2]:

1. Розуміння смислів.

Дане вміння (Sense-making skills) іполягає в тому, що людина має здатність визначити глибокий сенс і значення того, що хочуть донести люди. Техніка, якою б потужною вона не була все ж не може розуміти весь сенс інформації, яку вони обробляють. Натомість люди це можуть, і в цій справі поки що жодна машина, жоден робот не може замінити людей. Розуміння смислів – це таке вміння, яке допомагає людям створювати особливі ідеї, робити такі висновки, що безпосередньо необхідні для прийняття рішень. Філософська освіта, в першу чергу, формує у майбутніх фахівців глибинне розуміння універсальних феноменів буття як такого, і людського існування зокрема.

2. Соціальний інтелект

Під даною характеристикою мається на увазі здатність правильно розуміти поведінку людей. Це вміння необхідне для ефективної міжособистісної взаємодії та успішної соціальної адаптації. Соціальний інтелект, на думку Г. Олпорта, – особливий «соціальний дар», що забезпечує гладкість у відносинах з людьми, продуктом якого є соціальне пристосування, а не глибина розуміння. Ті співробітники, у яких добре буде розвинений соціальний і емоційний інтелект, матимуть велику конкурентну перевагу в майбутньому. Здобуваючи вищу філософську освіту, студенти вивчаючи курси та спецкурси з філософської антропології опановують знання стосовно протиріччя та складності людської природи.

3. Вміння мислити поза правил та обмежень, адаптивне мислення

«Ситуаційна адаптивність» – здатність реагувати на унікальні несподівані обставини і ситуації. Співробітники, які вміють в потрібний момент виходити за межі, не програють навіть у найскладнішій ситуації. У міру того, як все автоматизується на тих чи інших підприємствах та фірмах, ці навички будуть у великій пошані протягом наступного десятиліття. Співробітники, у яких добре буде розвинений соціальний і емоційний інтелект, матимуть велику конкурентну перевагу в майбутньому. Вони можуть відчувати настрої інших, викликати бажані реакції людей. Філософське мислення з часів античності асоціювалось з вільнодумством, свободою думки, а отже філософська рефлексія – це завжди мислення «поза правил» і «без обмежень».

4. Міжкультурна компетентність

Це здатність успішно спілкуватися з представниками інших культур. Ця здатність може

з'явитися з молодих років або може бути розвинена. У структуру міжкультурної компетенції входять: загальнокультурологічні і культурно-специфічні знання; вміння практичного спілкування; міжкультурна психологічна сприйнятливості. При цьому варто зауважити, що міжкультурні компетенції стануть важливим навиком для всіх працівників, а не тільки для тих, кому доведеться працювати в різних країнах. Так, компанії все частіше розглядають різноманітність як рушійну силу інновацій. Поєднання в команді людей різного віку, з різними навичками, стилем роботи і мислення – шлях до кращих результатів. Навчаючись на філософських факультетах, студенти неодмінно прослуховують навчальні дисципліни, які сприятимуть формуванню міжкультурної компетентності.

5. Обчислювальне мислення (*Computational Thinking*)

Під цим розуміються розумові процеси, які беруть участь в постановці проблем і їх вирішення таким чином, щоб рішення були представлені у формі, яка може бути ефективно реалізована за допомогою засобів обробки інформації. Це здатність обробляти великі обсяги даних, виділяти найголовніше і робити висновки, засновані на них. Філософська освіта сприяє тому, щоб у тих, хто навчається сформувати навички щодо того аби вміти виділяти головне в тих чи інших текстах.

6. Медіа-грамотність

Це сукупність навичок і умінь, які дозволяють людям аналізувати, оцінювати і створювати повідомлення у різних видах медіа, жанрах і формах. В основі медіаграмотності – модель, яка заохочує людей задавати питання про те, що вони дивляться, бачать, читають. Медіаграмотність дозволяє споживачам аналізувати медіаповідомлення з тим, щоб бачити там пропаганду, цензуру, або однобокості в новинах і громадських програмах (і причини таких дій теж), а також розуміти структурні елементи – такі як власник медіа, їх модель фінансування – які впливають на подачу інформації. Отримуючи філософський фах, людина набуває опосередковано умінь для того, щоб аналізувати та критично оцінювати отримані новини у засобах масової інформації.

7. Міждисциплінарність

Багато з проблем і завдань, як в окремій компанії, так в світі в цілому, вимагають міждисциплінарних рішень. Міждисциплінарність – це такий спосіб мислення, який полягає у розширенні наукового світогляду, що передбачає в розгляді того чи іншого явища «вихід» поза межами якої-небудь однієї наукової дисципліни. Міждисциплінарність також розуміється як високий рівень освіченості, різнобічності, універсальності знань конкретної людини. Про таких людей зазвичай говорять, що вони мають енциклопедичними знаннями. Отримання філософської освіти допомагає здобути навички та вміння стосовно

міждисциплінарного мислення як «правила дослідження навколишнього світу». Відповідно до цього міждисциплінарність використовується як «принцип організації наукового знання», що відкриває широкі можливості взаємодії багатьох дисциплін при вирішенні комплексних проблем природи і суспільства.

8. Проектне мислення

Проектне мислення – це погляд на справи, як на проекти, ставлення до них, як до проектів. Проектне мислення – ефективніше, ніж мислення шаблонне. До основних рис проектного мислення можна зарахувати наступні аспекти: результативна орієнтованість, проект робиться не заради процесу, а заради чітко визначеного результату; свобода вибору засобів, оскільки у нас визначений результат, а не процес, ми можемо обирати різні шляхи досягнення результату, використовувати різні, а не тільки традиційні засоби; розуміння, що перед проектом ми вільні, тобто будь-який проект ми можемо починати, так і ні. Будь-який проект також може бути нами закритий. Таке розуміння конструювання ідей, планів та проектів, якраз і можна здобути завдяки філософській освіті.

9. Управління інформацією

Це здатність розрізняти і фільтрувати тільки найважливішу інформацію. Це новий напрямок, який покликаний скоординувати діяльність по роботі з інформацією, включаючи інформаційні технології, інформаційну безпеку, маркетинг, рекламу і застосування інформації її користувачами.

10. Уміння працювати віддалено

Щоб бути успішним у майбутньому, усім співробітникам потрібно буде навчитися працювати продуктивно, повністю залучатися в робочі процеси, будучи членом т.зв. віртуальної команди. Дистанційна робота буде тільки набирати обертів. Вже зараз багато компаній створюють віртуальні офіси, не вимагаючи від своїх співробітників щоденної присутності на роботі. Тому, наприклад, одна з головних задач лідерів команд, працівники яких працюють віддалено, – не тільки вибудувати робочі процеси, а й навчитися залучати і мотивувати людей на відстані. Гейміфікація, тобто впровадження в робочі процеси елементів гри, грає тут одну з вирішальних ролей.

Отже, як ми бачимо, філософська освіта не претендує на вузьку спеціалізацію та сферу застосування (викладання у вузах та науково-дослідницька робота) у суспільстві. Варто підкреслити, що уміння та навички, якими оволодіває студент в межах здобуття філософської освіти здатне допомогти йому бути максимально конкурентноспроможним на сучасному ринку праці [Див.:3-7]. Відповідно до цього, модернізація вітчизняної філософської освіти буде сприяти тому, щоб вітчизняний працедавець був зацікавлений саме у фахівцях з вищою філософською освітою.

Список літератури:

1. Ткачук М.Л. Філософська освіта в радянській Україні: досвід осмислення історичних документів та архівних матеріалів / М.Л. Ткачук // Філософська думка. – 2010. – № 6. – С. 35–68.
2. Робота майбутнього: які навички обов'язково потрібно розвинути до 2020 року / Електронний ресурс / Режим доступу: <http://ndl-sd.ipk-dszu.kiev.ua/> робота-майбутнього-які-навички-обов'язково
3. Career Options for Philosophy Majors / Електронний ресурс / Режим доступу: <http://philosophy.ucsc.edu/images/Philosophy%20Major%20.pdf>

4. Philosophy. What can I do with this major / Электронный ресурс / Режим доступа: [http://www.rowan.edu/colleges/chss/departments/philosophy/files/ whatcanidomajorPhil.pdf](http://www.rowan.edu/colleges/chss/departments/philosophy/files/whatcanidomajorPhil.pdf)
5. What can I do with a bachelor's degree in... philosophy? / Электронный ресурс / Режим доступа: <http://www.hofstra.edu/pdf/studentaffairs/ studentservices/career/what%20can%20i%20do%20...%20philosophy.pdf>
6. What can I do with a bachelor's degree in philosophy / Электронный ресурс / Режим доступа: <https://www.umanitoba.ca/student/employment/media/ philosophyUPDATED2012.pdf>
7. What can I do with a bachelor's degree in philosophy / Электронный ресурс / Режим доступа: <http://www.canterbury.ac.nz/careers/documents/ subjects/philosophy.pdf>

Туренко В.Э., Соболев Т.В., Ярмолицкая Н.В.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко

ПРИЧИНЫ МОДЕРНИЗАЦИИ ФИЛОСОФСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ В УКРАИНЕ В КОНТЕКСТЕ СОВРЕМЕННЫХ ЗАПРОСОВ РЫНКА ТРУДА

Аннотация

В статье подробно анализируются ключевые причины модернизации философского образования в Украине – исторические, законодательные, социально-экономические. Исследуется, что основной исторической причиной данного процесса в образовательном пространстве является то, что несмотря на имеющиеся отечественные основательные и оригинальные научные студии в философской области, все же еще присутствует недостаток профессиональной культуры, знаний, способности и вкуса к исследовательской деятельности. В то же время отмечается, что законодательной основой модернизации философского образования в Украине является принятие за последние годы ряд важных законов, которые будут способствовать данному процессу. Освещаются подробно основные умения и навыки, которые, согласно исследователей-футурологов, будут в ближайшем будущем наиболее конкурентными и важными на рынке труда. В соответствии с этим, доказывается тезис о том, что благодаря модернизации философского образования в Украине, выпускник с данной специальностью будет одним из наиболее актуальных на рынке труда.

Ключевые слова: модернизация философского образования, философское образование в Украине, современный рынок труда, умения, навыки, способности, конкурентоспособность.

Turenko V.E., Sobol T.V., Yarmolitska N.V.

Taras Shevchenko National University of Kyiv

REASONS FOR MODERNIZATION OF PHILOSOPHICAL EDUCATION IN UKRAINE IN THE CONTEXT OF CONTEMPORARY LABOR MARKET INQUIRIES

Summary

The paper analyzes in detail the key reasons for the modernization of philosophical education in Ukraine – the historical, legal, social and economic. We study that the main cause of this historical process in the educational space is the fact that despite the domestic solid and original research studio in the philosophical field, yet still present lack of professional culture, knowledge, ability and taste for research. At the same time it noted that the legal basis for the modernization of philosophical education in Ukraine is the adoption in recent years a number of important laws which will contribute to this process. Expands upon basic skills, which, according to the researchers, futurologov will be in the near future, the most important and competitive in the labor market. In accordance with this, we prove the thesis that, through the modernization of philosophical education in Ukraine, a graduate from this specialty is one of the most relevant in the labor market.

Keywords: modernization of philosophical education, philosophical education in Ukraine, the modern labor market, skills, abilities, competitiveness.